

تحولات جدید در مبارزه با اعتیاد: رویکردهای نوین و چالش‌های پیش رو

شیماء اسدیان^۱

چکیده

پیش‌زمینه و هدف: اعتیاد به مواد مخدر یکی از چالش‌های بهداشتی و اجتماعی جهانی است که تأثیرات گستردگی بر زندگی افراد و جوامع دارد. این اختلال مزمن و عود کننده، با مصرف اجباری مواد مخدر و تحمل نسبت به آن همراه است و تغییرات عملکردی در مدارهای مغزی مرتبط با پاداش، استرس، و خودکنترلی ایجاد می‌کند. این تغییرات ممکن است حتی پس از ترک مصرف مواد مخدر برای مدت طولانی ادامه یابند. با وجود پیشرفت‌های زیاد در فهم عوامل زیستی و عصب‌شناختی مرتبط با اعتیاد، این اختلال همچنان یک مشکل عمده در زمینه سلامت عمومی است. اعتیاد به مواد مخدر باعث تضاعف مشکلات اجتماعی و اقتصادی می‌شود و بر زندگی افراد تأثیرات زیادی دارد. با این حال، دیدگاهی که اعتیاد را یک بیماری مغزی معرفی می‌کند، از انتقادات مبتنی بر مواردی چون عدم توانایی در توضیح ناهمگونی در بهبودی، تأثید بیش از حد بر بعد اجرایی اعتیاد، و عدم شناسایی علاوه‌العملی خاصی از اعتیاد رنج می‌برد. این انتقادات نشان می‌دهند که نیازمند تحقیقات و بحث‌های گستردگی‌تر در حوزه‌های مختلف برای درک کامل‌تر و ارائه راهکارهای مؤثرتر برای پیشگیری و درمان اعتیاد هستیم.

کلید واژه‌ها: اعتیاد، مواد مخدر، عصب‌شناختی، اختلال مغزی

مقدمه

هر لحظه از زندگی که با اعتیاد نابود می شود جای هزاران هزار افسوس را دارد. نابودی زندگی با اعتیاد باختن آن به پای پوچ ترین هایی است که در مقابل آن باید بهای گزافی را پرداخت کرد. شمع زندگی با ورود اعتیاد به آن قطره قطره آب خواهد شد و درست زمانی متوجه آن می شوید که دیگر خیلی دیر است و چیزی از زندگی برایتان باقی نماند. جمهوری اسلامی ایران طی چهل سال اخیر برای مهار و کنترل آسیب های اجتماعی از جمله اعتیاد و پیشگیری از آن ها، هزینه های مادی و معنوی و غیرمستقیم فراوانی متحمل شده است (قنبای بروزیان و دهقانی ۱۳۹۸). تغییر سبک زندگی و پیروی از الگوهای مدرن، تحریم، مشکلات اقتصادی، بیکاری، گرانی، تغییر نگرش به برخی هنجارها و شیوه ویروس کرونا موجب شده تا به امروز آسیب های اجتماعی شکل پیچیده تری به خود بگیرد و نیاز به برنامه ریزی های جدی تری در این حوزه باشد. در سال های گذشته پنج آسیب شامل طلاق، اعتیاد، مفاسد اخلاقی، حاشیه نشینی و بین دوباری به عنوان اولویت آسیب های اجتماعی در نظر گرفته شد که با توجه به اینکه اعتیاد عاملی تشديده کننده در آسیب های دیگر به شمار می رود، به اولویت آسیب های دیگر به تأمل نیاز دارد. هر چند که برای کاهش آسیب های کشور همه متولیان حوزه اجتماعی در آسیب های دیگر به شمار می رود، اما سازمان بهزیستی کشور نیز در این زمینه نقشی محوری دارد؛ این سازمان با بهره گیری از ابزارها و ظرفیت های مختلف از مراکز کاهش آسیب اعتیاد تا مراکز مشاوره و مراکز مداخله در بحران ها تلاش دارد آسیب ها را تا حد ممکن محدود کند، با این وجود چالش هایی را نیز پیش روی خود دارد (ایرنا ۱۳۹۹).

اعتیاد، یک بیماری اجتماعی با عوارض جسمی و روانی جدی است. اگر به علل گرایش به اعتیاد توجه نشود، درمان فقط به مدت معینی نتیجه مفید خواهد داشت و فرد معتاد ممکن است دوباره در دام مواد اعتیاد آور افتند. اعتیاد به مواد مخدر یکی از مهم ترین چالش های اجتماعی، اقتصادی، و بهداشتی در جامعه بشر هست. عوارض ناشی از اعتیاد به مواد مخدر به گونه ای جدی هستند که تهدید جدی برای جامعه انسانی به حساب می آیند و منجر به رکود اجتماعی در اختیارات متعددی می شوند. علاوه بر این، ویرانگری هایی که از اعتیاد ناشی می شوند، به سقوط ارزش ها و هنجارهای فرهنگی و اخلاقی انسانی منجر می شوند و درنهایت به سلامت جامعه آسیب جدی می رسانند (شیخ الاسلام زاده).

بررسی ها و تجربه زیسته کنشگران این عرصه نشان می دهند، اعتیاد به عنوان یک زیست اجتماعی و یک مسئله اصلی کشور، ساختار بسیار قوی و گستردگی ایجاد کرده است. (قدس قهقهی و همکاران ۱۳۹۹). توزیع جغرافیایی جرم و آسیب های اجتماعی یکی از مسائل حیاتی در مسیر برنامه ریزی و مدیریت شهری است که اهمیت بالایی دارد. این مسئله نیازمند برنامه ریزی دقیق و نظارت فرهنگی مداوم برای کنترل و پیشگیری از گسترش آسیب ها و جرم در شهرها است. از طرفی، تأمین عدالت شهری که به عنوان یکی از شاخص های حکمرانی خوب در کلان شهرها محسوب می شود، نیازمند برنامه ریزی و نظارت فرهنگی مداوم است. دولتها امروزه متعهد به تأمین بهداشت و سلامت روانی و اجتماعی شهر و ندان هستند. مصرف، توزیع و تولید مواد مخدر به یکی از مسائل اجتماعی عمده در جامعه تبدیل شده است که نیازمند شناخت دقیق ابعاد این مسئله و برنامه های کارآمد برای مبارزه با آن است. پژوهش ها باشد به شکلی واقع بینانه مسائل اجتماعی را مورد بررسی قرار داده و به ارزیابی مستمر برنامه های مبارزه با مواد مخدر در حوزه های عرضه و تقاضا پرداخته و تحولات آن ها را در سطح ملی و محلی مشخص کنند (قنبای بروزیان و دهقانی ۱۳۹۸). اعتیاد به مواد مخدر یک اختلال عصبی و روان شناختی می باشد که با میل مداوم و شدید به مصرف مواد مخدر یا انجام رفتارهایی که پاداش طبیعی ایجاد می کنند، علی رغم پیامدهای منفی و آسیب های قابل توجه به روان و جسم، شناخته می شود. مصرف مکرر مواد مخدر می تواند به طور معمول تغییراتی در عملکرد مغز ایجاد کند که میل به مصرف مداوم را تداوم می بخشد و از دیگر سو، توانایی خود کنترلی را تضعیف می نماید. این تغییرات ممکن است نتیجه از تأثیرات عصبی و شیمیایی در مغز باشد که در پشت این اعتیاد قرار دارند. این نقشه های مختلفی که معنی ایفا می کند، منجر به ادامه مصرف مواد مخدر و مشکلات متعددی است که از اعتیاد ناشی می شوند. این مسائل پیچیده و متنوع نشان می دهد که اعتیاد یک مسئله جامع و پیچیده است که نیاز به توجه و تحقیقات گستردگر تر دارد (هیلیش و همکاران ۱۴۰۰) این پدیده - داروها که عملکرد مغز را تغییر می دهند - منجر به درک اعتیاد به عنوان یک اختلال مغزی با انواع پیچیده ای از عوامل روانی اجتماعی و همچنین عصی - بیولوژیکی (و بنابراین غیر ارادی) شده که در توسعه اعتیاد نقش دارند. (نیدا ۱۳۹۹). نشانه های کلاسیک اعتیاد شامل درگیری اجباری در محرك های پاداش دهنده، اشتغال ذهنی به مواد یا رفتار، و ادامه مصرف .علی رغم پیامدهای منفی است. عادات و الگوهای مرتبط با اعتیاد معمولاً با رضایت فوری (پاداش کوتاه مدت) همراه با اثرات مخرب تأخیری (هزینه های طولانی مدت) مشخص می شوند (مارلات و همکاران ۱۳۶۷). کارشناسان اجتماعی معتقدند که در شرایط کنونی، مهم ترین و مؤثر ترین اقدام برای ترویج فرهنگ پیشگیری از مصرف مواد مخدر و مقابله با اعتیاد، روحی آوردن به انجام اقدامات نوین از جمله ایجاد و تولید محتواهای آموزشی، فرهنگی و اجتماعی در فضای حقیقی و مجازی است (ایرنا ۱۴۰۰). اعتیاد مغلوبی پیچیده و چندوجهی است که ناآگاهی افراد جامعه و عدم اطلاع رسانی مناسب در این خصوص می تواند به گسترش آن و پشت بند آن منجر به رواج دیگر آسیب های اجتماعی شود و با توجه به نخنا و بی اثر شدن روش های سنتی و برخوردهای قهقی در مقابله با آن، موفقیت در واکسینه کردن افراد جامعه و جلوگیری از گرفتاری بیشتر افراد به این بلای خانمان سوز، مستلزم توصل به شیوه های نوین، مؤثر و کارآمد است.

هر چه سطح فرهنگی و دانش مردم نسبت به آسیب های اجتماعی بالاتر رود، احتمال ابتلای آنان به آسیب های اجتماعی کمتر می شود، بنابراین همه حوزه های فرهنگی و اجتماعی در بخش پیشگیری و مبارزه با مواد مخدر مسئولیت دارند و به گفته مسئولان حوزه پیشگیری از اعتیاد، ۲۱

دستگاه فرهنگی کشور در حوزه فرهنگ پیشگیری و مبارزه با مواد مخدر فعالیت می‌کند. به منظور تولید محتوای فرهنگی برای پیشگیری از اعتیاد و ارتقای سطح آگاهی افراد جامعه اقدامات متنوعی از سوی دستگاه‌های دولتی و سازمان‌های مردم‌نهاد در استان خراسان رضوی صورت گرفته که انتظار می‌رود نتیجه‌بخش بوده و منجر به کاهش دامنه این آسیب‌ها در جامعه شود.(ایرنا ۱۴۰۰).

اعتیاد و چالش‌های پیش رو

به رغم فعالیت‌های قابل تحسین بهزیستی در حوزه اعتیاد، این سازمان با چالش‌های اساسی نیز در این عرصه روبرو است که یکی از این چالش‌ها به موضوع بودجه درمان اعتیاد بازمی‌گردد. فرید برati سده مدیرکل دفتر پیشگیری و درمان اعتیاد سازمان بهزیستی کشور پیش‌ازاین به خبرنگار ایرنا گفته بود که امسال با توجه به شرایط اقتصادی، تورم، افزایش سرانه‌ها و تعداد روزهایی که قرار است بهزیستی به معتمدان متوجه، خدمات ارائه کند، باید افزایش خوبی داشته باشد. البته بودجه پیشگیری نیز نسبت به بودجه درمان کمتر است و در این حوزه‌ها سازمان بهزیستی تلاش دارد تا همان برنامه‌های قبلی خود را اجرا و حفظ کند. از سوی دیگر در اجرای طرح ساماندهی معتمدان متوجه بهزیستی نیازمند همکاری نهادهای دیگر بهویژه نیروی انتظامی و شهرداری است اما متأسفانه بارها پیش‌آمده که به گفته مسئولان بهزیستی این سازمان در اجرای طرح‌های ساماندهی، دست‌تها مانده است. کمبود مراکز نگهداری معتمدان متوجه بهویژه در تهران از دیگر مشکلاتی است که بهزیستی هزارگاهی با آن روبرو می‌شود.(ایرنا ۱۳۹۹). تحقیقات اخیر درباره مصرف مواد در سنین مختلف، بهویژه در دوره نوجوانی، به موضوعی مهم تبدیل شده‌اند. نوجوانی یک دوره فعال و پرتحول در زندگی افراد است که با تغییرات زیستی چندگانه همراه است. در این دوره، بسیاری از نوجوانان با رفتارهای پرخطر مثل رابطه جنسی بدون حفاظت و مصرف مواد روبرو می‌شوند، که ممکن است آسیب‌های جبران‌ناپذیری را برای خود و جامعه به همراه داشته باشد. بنابراین، ضروری است که عوامل مؤثر در اعتیاد در این گروه سنی بهدقت بررسی شوند. در دهه‌های اخیر، تحقیقات متعددی بر روی عوامل زیستی مؤثر در اعتیاد انجام گرفته‌اند. نتایج این پژوهش‌ها به ما نشان می‌دهند که درک بهتر از این عوامل می‌تواند در پیشگیری از اعتیاد و تدبیر درمانی مؤثرتری به دنبال داشته باشد. این تحقیقات به جلب توجه به نیازها و ویژگی‌های نوجوانان و ارائه راهکارهای مناسب برای پیشگیری و مدیریت اعتیاد در این گروه سنی کمک می‌کنند. با توجه به پیچیدگی مسائل مرتبط با اعتیاد نوجوانان و تأثیرات آن بر جوانان و جامعه بهطورکلی، تحقیقات ادامه‌دار برای ارتقاء سلامت و کیفیت زندگی این گروه جامعه‌ای بسیار مهم می‌باشد (دهقانی و همکاران ۱۳۹۶).

اعتیاد یکی از مشکلات جدی در جامعه‌ما، بهویژه در بین جوانان و نوجوانان، است. ایران یک جامعه جوان و بیویا دارد و باید تلاش‌های فراوانی صورت بگیرد تا این مسئله حیاتی موردتوجه قرار گیرد و به راحتی حل شود. اعتیاد یا وابستگی به مواد یکی از چالش‌های جامعه بزرگ جهانی و بهویژه کشور ما است. افراد مختلف در جامعه به دلیل تمایلات شخصی و عدم کنترل برای به دست آوردن و سوءاستفاده از مواد مخدر به مصرف دارو و مواد مخدر مستائق هستند. این در حالی است که این مصرف به پیامدهای جدی اجتماعی و بهداشتی منفی منجر می‌شود. از این‌رو، لازم است تا تلاش‌های جدی برای پیشگیری از اعتیاد و مدیریت آن صورت گیرد تا بهسلامت و رفاه جامعه کمک شود (کیالها ۱۴۰۱). اعتیاد را می‌توان یک مسمومیت مزمن دانست که هم برای خود شخص و هم برای خانواده و جامعه‌اش مضر است. اعتیاد از عوامل اصلی گسترش بیماری‌هایی چون ایدز و هپاتیت و نیز بدکاری و تغییرات ریخت‌شناسی در سیستم‌های نورونی تنظیم‌کننده حساسیت نسبت به پاداش و لذت می‌باشد (کیالها ۱۴۰۰).

مبانی نظری

اعتیاد یک پدیده روانی-اجتماعی است که علل ظهور آن در ویژگی‌های شخصیتی، عوامل بیولوژیکی، روابط خانوادگی، مناسبات اجتماعی، و شرایط اقتصادی و فرهنگی فرد معتمد نهفته است. یکی از نمونه‌های دیگر اعتیاد، اعتیاد به اینترنت است. در قرن بیست و یکم، زندگی روزمره بسیاری از افراد وابسته به شبکه‌های اجتماعی اینترنتی است. وابستگی به اینترنت و انتشار آن بهخصوص در میان جوانان به عنوان یک بحران جدی در زندگی شخصی و اجتماعی آن‌ها مورده بحث و توجه قرار گرفته است. استفاده بیش از حد از اینترنت با عنایتی مانند وابستگی رفتاری به اینترنت، استفاده مفرط از اینترنت، سوءاستفاده از اینترنت و اختلال اعتیاد به اینترنت شناخته می‌شود. پژوهش‌های مختلف نرخ شیوع اعتیاد به اینترنت را در محدوده ۳ تا ۲۰ درصد گزارش کرده‌اند. مفهوم اعتیاد به اینترنت برای اولین بار توسط یانگ مطرح شد و اوی معتقد بود که فردی که به اینترنت اعتیاد دارد، حداقل باید ۳۸ ساعت در هفته به اینترنت می‌رسد. استفاده از اینترنت از این‌رو صرف کند. تحقیقات در حوزه اعتیادهای رفتاری شش ویژگی برای اعتیاد به اینترنت شناسایی کرده‌اند که شامل بر جستگی (تفکر دائمی در مورد یک رفتار)، تغییرات خلقی (بهبود خلق در اثر استفاده از اینترنت)، تحمل (افزایش فعالیت به منظور رسیدن به سطح رضایت قبل)، نشانه‌های ترک (مثل عصبانیت در نبود اینترنت و عود به حالت‌های گذشته پس از ناکامی یا کاهش فعالیت‌های اینترنتی) و تعارض (مشکلات بین فردی ناشی از استفاده مفرط از اینترنت) هستند (بزرگ خو و همکاران ۱۴۰۱).

انجمن روانشناسی آمریکا معتقد است که اعتیاد به اینترنت، موجبات اختلال عملکرد در فرد را فراهم می‌آورد برای تشخیص آن هفت شاخص به شرح زیر ارائه نموده است(حداقل سه معیار در طول ماه):۱- کاهش تحمل فرد-۲- ظهور علائم در فرد-۳- زمان استفاده از اینترنت بیش از آنچه فرد در ابتدا قصد دارد به طول می‌انجامد-۴- تمايل مداوم برای کنترل رفتار-۵- مصرف وقت قابل توجه برای امور مرتبط با اینترنت-۶- کاهش فعالیت‌های اجتماعی، شغلی و تفریحی در اثر استفاده باوجود آگاهی از اثر منفی آن (گراوند و نظری ۱۴۰۱).

اعتیاد به رسانه‌های اجتماعی به معنای گذراندن زمان زیاد در این فضاهای است که فرد متوجه چیز دیگری نشود مرور متون حاکی از آن است که اعتیاد به اینترنت تنها به دانشجویان دانشگاه‌ها محدود نمی‌شود بلکه دامن‌گیر دانش آموزان و نوجوانان هم شده است (شیرازی و همکاران ۱۴۰۲). از آنجاکه ریشه بسیاری از مفاسد اخلاقی و بی‌بندوباری‌ها در اعتیاد است، سازمان بهزیستی کشور با اجرای برنامه‌های آموزشی در حوزه اعتیاد به طور غیرمستقیم در کاهش مفاسد اخلاقی و بی‌بندوباری نیز نقش دارد (ایرنا ۱۳۹۹).

مودم به‌طورکلی از چند دلیل مختلف مواد مخدر مصرف می‌کنند:

۱. برای احساس خوب بودن: مواد مخدر می‌توانند احساسات شدیدی از لذت ایجاد کنند. این خوشی اولیه توسط تأثیرات دیگری دنبال می‌شود که با نوع مواد مخدر مصرفی متفاوت است. به عنوان مثال، با مواد محرك مانند کوکائین، احساس بالاتری از قدرت، اعتماد به نفس و افزایش انرژی دنبال می‌شود. در مقابل، اوپیوئیدها مانند هروئین، احساس خواب آلودگی و رضایت را دنبال می‌کنند.
۲. برای بهبود حالت نفس: برخی از افراد که از اضطراب اجتماعی، استرس و افسردگی رنج می‌برند، ممکن است مواد مخدر را برای کاهش اضطراب استفاده کنند. استرس می‌تواند نقش مهمی در شروع و ادامه مصرف مواد و همچنین بازگشت به مصرف (بازگشت به مصرف مواد) در افرادی که از اعتیاد بهبود یافته است، ایفا کند.
۳. برای بهتر عمل کردن: برخی افراد احساس فشار می‌کنند که باید تمرکز خود را در مدرسه یا محل کار یا توانایی‌های ورزشی‌شان بهبود دهنند. این ممکن است نقشی در تلاش یا ادامه مصرف مواد مثل مواد محرك تجویزی یا کوکائین ایفا کند.
۴. کنجکاوی و فشار اجتماعی: از این لحاظ، نوجوانان به خصوص در معرض خطر هستند چراکه فشار همتاها می‌تواند بسیار قوی باشد. دوره نوجوانی دوره‌ای توسعه‌ای است که حضور عوامل خطرناک مانند همتاها مصرف کننده مواد می‌تواند منجر به مصرف مواد شود (نیدا ۱۳۹۹).

طرح‌های مختلفی برای مقابله با آسیب‌های اجتماعی در کشور از سوی بهزیستی در دست اجرا است که از جمله آن‌ها می‌توان به طرح نظام مراقبت‌های اجتماعی دانش آموزان موسوم به «نماد» و طرح مشارکت‌های اجتماعی دانش آموزان موسوم به «ماد» در جهت پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی برای دانش آموزان و نونهالان اشاره کرد و سازمان‌های مختلفی مانند آموزش‌وپرورش در اجرای این طرح‌ها همکاری دارند. طرح نظام مراقبت‌های اجتماعی دانش آموزان موسوم به نماد، آسیب‌هایی مانند خشونت، اعتیاد و روابط خارج از عرف در سنین مدرسه را مدنظر قرار می‌دهد و از سوی دیگر خدمات آموزشی و مشاوره‌ای نیز برای والدین دانش آموزان و نونهالان و نیز متخصصان ذی‌ربط در محیط مدرسه ارائه می‌شود (ایرنا ۱۳۹۹).

صیانت و خود مراقبتی راهی مؤثر در پیشگیری از اعتیاد

دبیر شورای هماهنگی مبارزه با مواد مخدر خراسان رضوی در گفت‌وگو با خبرنگار ایرنا بایان اینکه نرخ اعتیاد در این استان ۲,۷ درصد است و حدود ۱۳۰ هزار نفر در این استان درگیر اعتیاد هستند، گفت: در امر پیشگیری و مبارزه با مواد مخدر ۲ بخش پیشگیری و صیانت و خود مراقبتی مطرح و حائز اهمیت است که در رسیدن به صیانت و خود محافظتی، ۲ عامل والدین و خانواده‌ها و همچنین گروه‌های اجتماعی که در حوزه‌های مختلف فرهنگی و هنری اجتماعی فعالیت می‌کنند می‌تواند نقش بسیار بسزایی داشته باشند که دولت نیز وظیفه دارد به این حوزه ورود پیداکرده و از تشكل‌های فرهنگی و اجتماعی، فعلی در حوزه مبارزه با اعتیاد، حمایت کند (ایرنا ۱۴۰۰).

اقدامات بهزیستی خراسان رضوی در خصوص مبارزه با اعتیاد

معاون امور توسعه و پیشگیری اداره کل بهزیستی خراسان رضوی نیز در خصوص فعالیت‌های دفتر اعتیاد حوزه امور توسعه و پیشگیری این اداره کل در راستای پیشگیری و آگاه‌سازی جامعه در نیمه تخت سال ۱۴۰۰ گفت: آگاه‌سازی ۲۴ هزار و ۸۸۸ نفر در راستای پیشگیری از اعتیاد بهصورت انتشار کلیپ در فضای مجازی، انتشار محتوا در قالب بروشور و پوستر در فضای مجازی، برگزاری کارگاه حضوری با موضوعیت مفاهیم پیشگیری از اعتیاد از طریق مراکز مثبت زندگی، همچنین آگاه‌سازی ۲۷۵ هزار و ۳۰۰ نفر در راستای پیشگیری از خودکشی از طریق برگزاری کارگاه آموزشی حضوری، از جمله فعالیت‌های این دفتر در این بازه زمانی بوده است (ایرنا ۱۴۰۰).

و اما اعتیاد به دارو یکی از مشکلات جدی در جوامع جهانی محسوب می‌شود که تأثیرات گسترده‌ای بر افراد و جوامع دارد. این پدیده نه تنها موجب مشکلات جسمانی و روانی برای افراد معتاد می‌شود بلکه بهصورت تأثیرات منفی بر محیط‌زیست اجتماعی و اقتصادی نیز دارد. اعتیاد به دارو به عنوان یک اختلال رفتاری و جسمانی تأثیرات عمیقی بر فرد و جامعه دارد. افراد معتاد به داروها معمولاً به علت تجربه لذت و خوشایندی‌های فوری و گذرا که از مصرف داروها به دست می‌آورند، به این مواد روی می‌آورند. با گذر زمان، تنش‌ها و مشکلات روانی و اجتماعی ممکن است به افزایش مصرف داروها منجر شده و درنتیجه اعتیاد به داروها ایجاد شود.

علل اعتیاد به دارو: اعتیاد به داروهای عوامل گوناگونی دارد که شامل مواد زیر می‌شود:

- **فشار همسالان**: تأثیر همسالان و گروه‌های همسن می‌تواند افراد را به تجربه دارو و ورود به اعتیاد بی اندازد.
- **مشکلات روانی**: افراد ممکن است به دلیل مشکلات روانی نظیر افسردگی یا اضطراب به داروها روی آورند.
- **دسترسی آسان به داروها**: دسترسی آسان به داروها و مواد مخدر می‌تواند تغییب‌کننده‌ای برای مصرف شدن آن‌ها باشد.

عوارض اعتیاد به دارو: اعتیاد به داروها عوارض متعددی برای افراد و جوامع به همراه دارد:

- عوارض جسمانی : مصرف مداوم داروها می‌تواند به عوارض جسمانی نظیر مشکلات قلبی، کبدی و تنفسی منجر شود.
- عوارض روانی : اعتیاد به دارو می‌تواند به اختلالات روانی مانند افسردگی و اضطراب منجر شود.
- عوارض اجتماعی : افراد ممکن است به دلیل مصرف داروها با مشکلات اجتماعی نظیر بی‌کاری، جرم و جنایت و از دست دادن روابط شخصی مواجه شوند.

راههای مقابله با اعتیاد به دارو : برای مقابله با اعتیاد به دارو، اقدامات گسترده‌ای انجام می‌شود:

- آموزش و پیشگیری : برنامه‌های آموزشی برای افزایش آگاهی از خطرات مصرف داروها و پیشگیری از اعتیاد اهمیت دارند.
- درمان : درمان‌های روان‌شناسخی و دارویی ممکن است در کاهش مصرف دارو و ترک اعتیاد مؤثر باشند.
- حمایت اجتماعی : ایجاد شبکه‌های حمایت اجتماعی برای افراد معتمد و ارائه خدمات پس از درمان از اهمیت بسزایی برخوردار است

نتیجه‌گیری

یک بیماری مغزی؟ پس نشانی از ضایعه مغزی به من بد! مفهوم اعتیاد به عنوان یک بیماری مغزی به طور معمول با این ادعا موردانتقاد قرار می‌گیرد که ضایعه مغزی خاصی شناخته‌نشده است. در واقعیت، یافته‌های تصویربرداری مغز در مورد اعتیاد (به‌جز از دست گسترده جرم رنگی نوتروکسیک در اعتیاد شدید به الكل) هیچ کجا نزدیک به سطح خصوصیت و حساسیت موردنیاز برای آزمون‌های تشخیصی بالینی نیست. باین حال، این انتقاد فراموش می‌کند که تصویربرداری مغز برای تشخیص بسیاری از اختلالات عصبی و روانی، از جمله صرع، ALS، میگرن، بیماری هانتینگتون، اختلال دوقطبی یا اسکیزوفرنی، به کار نمی‌رود. حتی در میان شرایطی که علائم بیماری با استفاده از تصویربرداری مغز قابل تشخیص است، مانند آزادیمیر و بیماری پارکینسون، بهترین استفاده از اسکن به همراه زیر بخش بالینی در تشخیص استفاده می‌شود. بنابراین، نیاز به این که اعتیاد با یک اسکن مغز قابل تشخیص باشد تا به عنوان یک بیماری دسته‌بندی شود، نقش تصویربرداری مغز در بخش بالینی را از نظر نمی‌گیرد. (هیلیش و همکاران ۱۴۰۰) اعتیاد به مواد مخدر، که به دسته اختلالات مرتبط با مواد می‌پیوندد، یک اختلال مغزی مزمن و بازگشتی است که شامل جستجوی مواد مخدر و سوء مصرف آن‌ها به رغم اثرات مغرب آن‌ها می‌شود. این نوع اعتیاد سیمای مدارهای مغزی را تغییر می‌دهد به طوری که سیستم پاداش مغزی آسیب می‌بیند و عواقب عملی برای مدیریت استرس و خودکنترل ایجاد می‌کند. آسیب به عملکرد اعضا در گیر می‌تواند تا پایان عمر باقی بماند و در صورت عدم درمان، منجر به مرگ شود. مواد مخدری که با اعتیاد به آن‌ها مرتبط هستند شامل الكل، نیکوتین، ماری‌جوانا، اوپیوئیدها، کوکائین، آمفتابین‌ها و حتی مواد غذایی با محتوای چربی و شکر بالا می‌شوند. اعتیادها ممکن است به صورت آزمایشی در محیط‌های اجتماعی آغاز شده و از مصرف داروهای تجویزی یا اقدامات متنوع دیگر به وجود آید. اعتیاد به دارو یک چالش جامعه‌شناسخی و بهداشت عمومی است که نه تنها به افراد معتمد ضربه می‌زند بلکه تأثیرات منفی عمیقی بر جوامع و محیط‌زیست اجتماعی دارد. افزایش آگاهی از خطرات مصرف داروها و پیشگیری از اعتیاد ضربه می‌زند بلکه تأثیرات منفی عمیقی بر جوامع و روان‌شناسخی و دارویی ممکن است در کاهش مصرف دارو و ترک اعتیاد مؤثر باشند. ایجاد شبکه‌های حمایت اجتماعی برای افراد معتمد و ارائه خدمات پس از درمان از اهمیت بسزایی برخوردار است. مسئله اعتیاد و مواد مخدر، مشکلات اجتماعی، اقتصادی و بهداشتی زیادی را به دنبال دارد؛ بدون شک مبارزه با مواد مخدر از مسائل بسیار بنیادی کشور است که باید از بعد یک آسیب بزرگ اجتماعی به آن نگریست. اعتیاد مانند هر بیماری دیگر قابل درمان است، اما هزینه آن بسیار بالاست، لذا بهتر است به پیشگیری بیشتر توجه شود که بهترین و کم‌هزینه‌ترین راه مبارزه است. برای پیشگیری از اعتیاد و گسترش آن در سطح جامعه می‌توان راهکارهای مختلفی را بر شمرد که هم در سطح فردی و هم اجتماعی قابل طرح است: ۱. آگاه کردن خانواده‌ها به خصوص پدران و مادران در رابطه با رفتار فرزندان و تربیت و کنترل صحیح آن‌ها در اجتماع و آشنایی آن‌ها با مضرات اعتیاد به‌وسیله رسانه‌های گروهی (رسانه‌های دیداری و شنیداری مانند رادیو و تلویزیون و همچنین امروزه با گسترش استفاده روزافزون از اینترنت، رسانه‌های برآمده از فضای اینترنت جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده‌اند. این گونه رسانه‌ها مثل سایت‌های اینترنتی خبرگزاری‌ها، امکان تعامل مخاطب را نیز فراهم می‌کنند. ۲. ایجاد تحول در آموزش و پرورش و تقویت کادر آموزشی و مربیان پرورشی و ایجاد فضای آموزشی مناسب؛ به طوری که دانش آموزان را به نحو ظرفی در کنار تدریس و آموزش کتب درسی از مضرات مواد مخدر آگاه نمود. ۳. ایجاد مراکز فرهنگی نظیر کتابخانه‌ها و مراکز هنری، فنی و حرفه‌ای، پارک‌ها، فضاهای ورزشی و تربیتی برای ارتقاء سطح فرهنگی نوجوانان و جوانان و گذراندن اوقات فراغت آنان که این امکانات با توجه به رشد جمعیت و پراکندگی روستاها نسبتاً ضعیف می‌باشد (که عامل بسیار مهمی جهت پیشگیری از اعتیاد به مواد مخدر خواهد بود). ۴. اغلب معتمدان بی‌سوادند و یا دارای پدر و مادر بی‌سواد و یا کم‌سواد بوده‌اند. دست‌اندرکاران تعلیم و تربیت باید با تلاش بیشتری در جهت افزایش سواد مردم گام بردارند و سطح آگاهی مردم برای مقابله با پدیده اعتیاد بالا بروند. ۵. ایجاد اشتغال بیشتر از طریق توسعه صنایع دستی و روستایی مخصوصاً سرمایه‌گذاری و اعطای امکانات و امتیازات برای ریشه‌کن کردن بیکاری که همانا یکی از علل عدمه اعتیاد و گرایش به اعتیاد است. ۶. نقش تبلیغات در دنیای امروز بر هیچ‌کس پوشیده نیست و با ابزار تبلیغات و رسانه گروهی می‌توان آن‌ها را روشن ساخت.

متأسفانه رسانه‌ها، به خصوص صداوسیما تنها به پخش برنامه‌هایی محدود در موضوع اعتیاد اکتفا نموده است. لذا باید برنامه‌هایی که تمام اقتشار بتوانند از آن‌ها استفاده نمایند در مکرر مضرات اعتیاد تهیه و بر روی آتن قرار گیرد. نقش تبلیغات ائمه جماعت و جمادات و سخنرانان

در مراسم و موقعیت‌های مختلف، می‌تواند بسیار مؤثر بوده و یکی از روش‌های پیشگیری از اعتیاد در جامعه باشد. ۷. در دسترس بودن مواد مخدر یکی از علل عدمه اعتیاد است که کنترل و عدم ورود آنان از پیشنهادها خود معتادان بوده است. بنابراین پاکسازی جامعه از مواد مخدر و بستن مرزها به عنوان یکی از مهم‌ترین راه‌های پیشگیری است. ۸. اشاعه تقویت هرچه بیشتر معنویات در جامعه و آگاه نمودن مردم از مضرات مصرف مواد مخدر. ۹. توصیه به خانواده‌ها که شامل کنترل فرزندان، تقویت پایگاه مذهبی و اعتقادی در بین خانواده، چگونگی گذراندن اوقات فراغت، جلوگیری از شرکت فرزندان در مجالس بی‌بندوبار و ایجاد سرگرمی و مشغولیت سالم، مبارزه با اعتیاد در منشأ و مبدأ وجود مواد مخدر، محیط اعتیاد زا و انسان اعتیاد پذیراست. ۱۰. مردمی کردن مبارزه با مواد مخدر به شکل کامل. ۱۱. توجه به مسئله توزیع داخلی به خصوص در سطح شهر و معتمدان. ۱۲. استفاده از تجارب علمی و عملی کشورهایی که در زمینه مبارزه با مواد مخدر موفق شده‌اند. همچنین از طریق کنترل درون‌مرزی و برون‌مرزی از حمل و نقل مواد مخدر جلوگیری به عمل آید تا از دسترس قرار گرفتن مواد مخدر پیشگیری شود. مبارزه قاطع و پیگیر با عوامل و قاچاقچیان مواد مخدر به خصوص در استان‌های مرزی کشور بهویژه خراسان و سیستان و بلوچستان.

اعتیاد یک بیماری است و هر بیماری قابل درمان است و تنها راه جلوگیری از اعتیاد، خودداری از مصرف، در همان بار اول است.

References

- Bozorgkho, Zahra, Saffari, Alireza, Morteza Bigi, Zahra, & Asgharnejad Farid, Ali Asghar. (2022). A Comparison of Self-Efficacy, Quality of Life, and Sleep Quality in Medical Students with and without Internet Addiction. *Payesh*, 21(2), 197-205. [In Persian] [Online]. Available:
- Dehghani, Sepideh, Rostami, Reza, & Aslani, Saeed. (2017). Addiction in Adolescents: A Review of Neurocognitive Issues. *Ravanshenasi*, 6(3), 115-134. [In Persian] [Online]. Available: Kiyala, Shaghayegh. (2022). Addiction in Adolescents: A Review of the Role of Family Functioning. *New Ideas in Psychology*, 12(16), 0-0. [In Persian] [Online].
- Ghanbari Barzian, Ali, & Dehghani, Hamid. (2018). Investigation and analysis of geographical distribution of social harms with emphasis on addiction in Isfahan, challenges and concerns. *Spatial Planning*, 9(2), 39-56. doi: 10.22108/sppi.2019.113459.1308
- Gharaavand, Houshang, & Nazari, Mohammad Reza. (2022). Multi-Dimensional Analysis of Educational Implications of Internet Addiction in Iran. *Education in Law Enforcement Sciences*, 10(39), 11-40. SID.
- Heilig, M., MacKillop, J., Martinez, D., Rehm, J., Leggio, L., & Vanderschuren, L. J. M. J. (2021). Addiction as a brain disease revised: why it still matters, and the need for consilience. *Neuropsychopharmacology : official publication of the American College of Neuropsychopharmacology*, 46(10), 1715–1723.
- Marlatt, G. A., Baer, J. S., Donovan, D. M., & Kivlahan, D. R. (1988). Addictive behaviors: etiology and treatment. *Annual review of psychology*, 39, 223–252. <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.39.020188.001255>
- moghadas ghahfarokhi S, Haghigatian M, Hashemianfar S A. (2020). Addiction Dynamics; Comparative Study of Findings Based on Grounded Theory of Addiction and Sociological Theories. *refahj*. 20(77), 9-56.
- NIDA. 2020, July 13. Drug Misuse and Addiction. Retrieved from
- Shirazi, Fatemeh, Zahedian Nasab, Noorallah, & Jaberi, Azita. (2023). Psychometric Characteristics of the Mass Media Addiction Questionnaire. *Sabzevar University of Medical Sciences*, 30(2), 163-176.

New Developments in the Fight against Addiction: New Approaches and Challenges Ahead

Shima Asadian²

Abstract

Background and Objective: Drug addiction is one of the global health and social challenges with widespread effects on individuals and communities. This chronic and relapsing disorder, characterized by compulsive drug use and tolerance, leads to functional changes in brain circuits associated with reward, stress, and self-control. These alterations may persist even after cessation of drug use for extended periods. Despite significant advances in understanding the biological and neurocognitive factors related to addiction, it remains a major public health issue. Drug addiction exacerbates social and economic problems and significantly impacts individuals' lives. However, the perspective that addiction is a brain disease faces criticisms such as inability to explain heterogeneity in recovery, overemphasis on the compulsive aspect of addiction, and failure to identify specific neural markers of addiction. These criticisms highlight the need for broader research and discussions in various fields to achieve a more comprehensive understanding and develop more effective strategies for prevention and treatment of addiction

Keywords: Addiction, Drugs, Neurological, Brain Disorder

[†] Master's degree in Personality Psychology, Islamic Azad University, South Tehran Branch